

О. В. Капштык,
здобувач, Хмельницький університет управління та права, м. Хмельницький

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНИХ МЕХАНІЗМІВ СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ У СЕКТОРІ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ УКРАЇНИ

О. Kapshtyk,
candidate for a degree of Khmelnytskyi university of management and law

WAYS OF IMPROVEMENT OF STATE MECHANISMS OF STRATEGIC COMMUNICATIONS
IN THE SECURITY AND DEFENSE SECTOR OF UKRAINE

У статті запропоновано шляхи удосконалення державних механізмів стратегічних комунікацій у секторі безпеки і оборони України. Визначено завдання запропонованому організаційному механізму стратегічних комунікацій, а саме: навчально-науковим Центрам стратегічних комунікацій у складових сектору безпеки і оборони України. Надано перелік дисциплін, які пропонується викладати під час професійного навчання фахівців зі стратегічних комунікацій для сектору безпеки і оборони України, та, відповідно, загальні компетенції, які мають бути отримані. Запропоновано науково-технічні засоби для "стратегічних комунікацій", а також наголошено на необхідності створення єдиної бази, де збиратиметься аналітична інформація, отримана в результаті діяльності державних організаційних механізмів складових сектору безпеки і оборони України. Така база стане основою для створення єдиної автоматизованої системи ситуаційного аналізу та попередження, що дозволить істотно скоротити час на прийняття рішень і домогтися значної інформаційної переваги.

In this article the author proposed the ways of improvement of the state mechanisms of strategic communications in the security and defense sector of Ukraine. He defined the tasks of the proposed organizational mechanism of strategic communications, namely, the educational-scientific Centers of Strategic Communications in the components of the security and defense sector of Ukraine. He provided a list of disciplines offered to teach during professional training of specialists in strategic communications for the security and defense sector of Ukraine and, accordingly, general competencies to be obtained. He suggested the scientific and technical means for "strategic communications", and also emphasized the need to create a unified base for analytical information gathered as a result of the activities of state organizational mechanisms of the security and defense sector of Ukraine. This database will become the basis for the creation of the single automated system of situational analysis and prevention, which will significantly reduce the time for decision making and achieve significant information benefits.

Ключові слова: державні механізми стратегічних комунікацій, сектор безпеки і оборони України, інформаційне протиборство.

Key words: state mechanisms of strategic communications, the security and defense sector of Ukraine, information confrontation.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ АБО ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Реалії сьогодення вказують на актуальність наукового супроводу процесу розбудови стратегічних комунікацій в державі та зокрема для сектору безпеки і оборони Украї-

ни, оскільки головною метою Концепції розвитку сектору безпеки і оборони України є визначення шляхів формування національних безпекових та оборонних спроможностей, що дадуть змогу відновити територіальну цілісність України у межах міжнародно визнаного державного кордону України, гарантувати мирне майбутнє України як суверенної і незалежної, демократичної, соціальної, правової дер-

жави, а також забезпечать створення національної системи реагування на кризові ситуації, своєчасне виявлення, запобігання та нейтралізацію зовнішніх і внутрішніх загроз національній безпеці, гарантування особистої безпеки, конституційних прав і свобод людини і громадянина, забезпечення кібербезпеки, оперативне спільне реагування на кризові та надзвичайні ситуації [1]. Беззаперечним є той факт, що це не можливо без ефективної взаємодії складових сектору безпеки і оборони України. Саме тому одним із основних напрямів розвитку сектору безпеки і оборони України є створення, впровадження системи стратегічних комунікацій у секторі безпеки і оборони та її удосконалення з урахуванням досвіду держав-членів НАТО [1; 2].

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ, У ЯКИХ ЗАПОЧАТКОВАНО РОЗВ'ЯЗАННЯ ЦІЄЇ ПРОБЛЕМИ

Теоретико-методологічних засади стратегічних комунікацій досліджуються у працях провідних вітчизняних вчених: Д.В. Дубова, Є.О. Романенко, Т.В. Попової, В.А. Ліпка на та ін. [3—5]. Проблематика розробки державних механізмів стратегічних комунікацій у секторі безпеки і оборони України, на жаль, на сьогоднішній день, знаходиться на початковій стадії, однак можна стверджувати, що активно над цим питанням працюють у Міністерстві оборони України та Збройних Силах України [6].

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Мета статті полягає у наданні пропозицій щодо шляхів удосконалення державних механізмів стратегічних комунікацій у секторі безпеки і оборони України.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ З ПОВНИМ ОБГРУНТУВАННЯМ ОТРИМАНИХ НАУКОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

У дослідженні присвяченому державним механізмам стратегічних комунікацій у секторі безпеки і оборони України, автор пропонує під організаційним механізмом стратегічних комунікацій розуміти навчально-наукові Центри стратегічних комунікацій, основною ціллю яких є сприяння розвитку стратегічних комунікацій у сфері забезпечення національної безпеки і оборони, а також надання підтримки та експертизи НАТО в цій галузі. Зазначені заклади повинні мати такі завдання:

- організація стратегічних комунікацій в інтересах виконання завдань сектору безпеки і оборони України;
- планування, організація і координація питань взаємодії та управління між складовими сектору безпеки і оборони України;
- аналіз інформаційного простору в Україні та навколо неї в інтересах планування стратегічних комунікацій;
- аналіз нормативних документів (оперативних стандартів) НАТО та держав-членів Альянсу з питань стратегічних комунікацій;
- розробка пропозицій та проектів нормативно-правових актів щодо організації стратегічних комунікацій в секторі безпеки і оборони України;
- розробка базових документів для формування системи підготовки фахівців з питань стратегічних комунікацій у секторі безпеки і оборони України;
- розробка навчальних програм для підготовки фахівців з питань стратегічних комунікацій;
- розробка порадників, посібників, інструкцій, правил для фахівців з питань стратегічних комунікацій;
- проведення інструкторсько-методичних занять з фахівцями держав-членів НАТО за напрямом стратегічні комунікації;

підготовка інструкторів (викладачів) з питань організації стратегічних комунікацій у складових сектору безпеки і оборони України;

проведення спеціалізованих курсів (тренінгів) мобільними групами фахівців НАТО з питань підвищення кваліфікації за напрямом стратегічні комунікації;

навчання фахівців від складових сектору безпеки і оборони України на курсах НАТО з питань стратегічних комунікацій;

проведення наукових досліджень, з метою визначення доцільної системи органів стратегічних комунікацій у складових сектору безпеки і оборони, а також, обґрунтування механізмів їхнього функціонування;

розробка пропозицій щодо структури системи стратегічних комунікацій у секторі безпеки і оборони України;

проведення конференцій, круглих столів з представниками сектору безпеки і оборони України щодо потреби у фахівцях з питань стратегічних комунікацій;

участь у заходах міжнародного військового співробітництва з питань стратегічних комунікацій.

Створення навчально-наукових Центрив стратегічних комунікацій у складових сектору безпеки і оборони України дозволить:

провести системні наукові дослідження щодо обґрунтування та визначення доцільних складу, структури, принципів діяльності, механізмів функціонування системи стратегічних комунікацій сектору безпеки і оборони України;

підготувати представників сектору безпеки і оборони України, зокрема: органів військового управління щодо застосування системи стратегічних комунікацій (її складових та окремих елементів) в інтересах національної безпеки та оборони України;

забезпечити співпрацю з аналогічними структурами НАТО на постійній основі;

систематично приймати участь у проведенні заходів, передбачених Зведеним планом інформаційних заходів реалізації державної інформаційної політики тощо.

В умовах гібридної агресії розробка системи професійної підготовки в сфері стратегічних комунікацій у вищезазначених навчально-наукових Центрах також є нагальним питанням сьогодення, оскільки існування України безпосередньо залежить від професіоналізму кадрів у секторі безпеки і оборони.

Аналіз освітніх програм вищих навчальних закладів, де готуються потенційні ініціатори і лобісти стратегічних комунікацій вказує на те, що відсутнє єдине бачення, "ідеальний образ", суспільне замовлення на фахівця з відповідним поєднанням психотипічних характеристик людини саме такої професії, оптимальним набором знань та навичок, навіть ідейним та належним когнітивним сприйняттям світу і завдань держави щодо її внутрішніх та зовнішніх інтересів [7]. Також немає єдиного загального стандарту надання вищої освіти у сфері комунікацій і в інших країнах світу [8]. Однак спільною ознакою є те, що як у США так і в країнах Європейського Союзу навчають фахівців зі стратегічних комунікацій у наступних трьох форматах: державне управління та безпека; маркетинг; журналістика.

Розглянемо більш детально досвід США щодо навчання фахівців зі стратегічних комунікацій у форматі "державне управління та безпека", оскільки, на думку автора, воно найбільш суміжне з підготовкою фахівців для сектору безпеки і оборони України у зазначеній сфері. Зазначимо, що у США підготовка фахівців зі стратегічних комунікацій для державного сектору поділяється на цивільний та військовий сектори і хоча їх "ідеологічна" база має схожий вигляд, навчальні програми зі стратегічних комунікацій охоплюють переважно вивчення інформаційних операцій та публічної політики. Для стандартизації процесу викладання стратегічних

комунікацій у Пентагоні кілька років тому було запропоновано такі заходи [7]:

створення проекту "принципів стратегічних комунікацій";

узгодження проекту цілей вивчення стратегічних комунікацій;

узгодження стратегічних комунікацій в усіх програмах підготовки старшого офіцерського складу та основних навчальних програмах середньої освіти;

формування освітнього консорціуму зі стратегічних комунікацій;

дослідження інших освітніх ініціатив у сфері стратегічних комунікацій.

Окремо підкреслюється важливість професійної підготовки спеціалістів у сфері стратегічних комунікацій для ефективного роботи з місцевим населенням.

Враховуючи вищезазначене, Міністерство інформаційної політики ставить завдання щодо розробки програм з підготовки фахівців зі стратегічних комунікацій в Україні, оскільки посилення кадрового потенціалу з аспектів (напрямів, дисциплін) стратегічних комунікацій, дасть змогу, у свою чергу, зміцнити стратегічні комунікації у цілому [9; 10].

Зрозуміло, що кадровий потенціал у секторі безпеки і оборони України залежить від якості спеціальної підготовки, яка інтегрує елементи професійного навчання і підвищення кваліфікації кадрів.

Тобто від якості поставленої мети навчання, використаного ресурсу та отриманого ефекту залежить якісна зміна в кадровому механізмі стратегічних комунікацій у секторі безпеки і оборони України. І в першу чергу це залежить від такого ресурсу підготовки, як зміст навчання, що безпосередньо впливає на якісну зміну особистості.

У новій редакції Воєнної доктрини України "стратегічні комунікації" визначаються як "скоординоване і належне використання комунікативних можливостей держави — публічної дипломатії, зв'язків з громадськістю, військових зв'язків, інформаційних та психологічних операцій, заходів, спрямованих на просування цілей держави" [11]. Тому враховуючи зазначені складові терміну "стратегічні комунікації" надається перелік дисциплін, які пропонується викладати під час професійного навчання фахівців зі стратегічних комунікацій для сектору безпеки і оборони, та, відповідно, загальні компетенції, які мають бути отримані.

До циклу підготовки пропонуються три такі блоки дисциплін:

теорія та практика державного управління; міжнародна політика безпеки; міжнародні відносини та зовнішня політика України; міжнародна інформація; міжнародні економічні відносини; математичне моделювання та прогнозування в міжнародних відносинах; дипломатична і консульська служба; стратегічне керівництво; аспекти національного законодавства та міжнародне гуманітарне право;

зв'язки з громадськістю та взаємодія із засобами масової інформації; прес-служба зовнішньо-політичних відомств; основи ораторського мистецтва та риторичної комунікації; конфліктологія та теорія переговорів; цивільно-військове співробітництво; демократичний цивільний контроль над сектором безпеки і оборони України; іноземна мова;

інформаційні війни; інформаційно-аналітична діяльність в міжнародних відносинах; інформаційна безпека держави; політична психологія.

Мета навчання навчитись розв'язувати складні завдання та практичні проблеми у секторі безпеки і оборони України за допомогою стратегічних комунікацій із знанням: оцінки різноманітних урядових систем у світі з метою удосконалення національного державного управління; політичних, економічних та безпекових викликів та загроз країн світу; ключових питань безпеки, які формують національні

стратегії та взаємовідносини в кожному регіоні та між регіонами; основ забезпечення інформаційної безпеки держави у воєнній сфері; розв'язування складних завдань і проблем у сфері цивільно-військового співробітництва; ролі засобів масової інформації та участі сектору безпеки і оборони України в інформаційній боротьбі; оцінки рівня ефективності демократичного цивільного контролю над сектором безпеки і оборони України, а також вміннями володіти: іноземною мовою на рівні IELTS; комунікативними можливостями держави, що спрямовані на просування цілей держави; основами застосування основних правил, норм міжнародного права та практичними навичками розробки законодавства у сфері безпеки і оборони; лідерськими якостями.

На думку автора, розвиток людського потенціалу через навчання фахівців зі стратегічних комунікацій для сектору безпеки і оборони по запропонованим дисциплінам, а також отримання ними зазначених компетенцій значно нівелює агресивні дії Російської Федерації щодо України в інформаційному просторі.

Стратегічні комунікації не просто новий напрямок в інформаційних війнах — це нова концепція самих інформаційних воєн, прийнята в розвиток теорії інформаційних операцій. Мета стратегічних комунікацій — переконання чи примус цільової аудиторії до прийняття рішень або вчинення дій, спрямованих на формування, збереження або розвиток сприятливих умов для просування національних інтересів. При цьому використовуються такі засоби, як узгоджені інформаційні акції, різні інформаційні плани і програми [12—13].

Автор підкреслює, що важливою складовою стратегічних комунікацій є науково-дослідні роботи з розвитку засобів моделювання та оцінки соціальних комп'ютерних мереж, моніторингу ЗМІ, моделювання динаміки розвитку різних систем, аналізу комп'ютерних мереж, машинного перекладу, інноваційного аналізу і виборчих технологій, створення єдиного середовища "стратегічних комунікацій" в секторі безпеки і оборони України.

Науково-технічні засоби, що використовуються в інтересах формування "зони довіри" для "стратегічних комунікацій" наступні:

засоби аналізу інформації, що забезпечує і надає доступ до об'єктів інфраструктури. Вони аналізують весь спектр інформаційних ресурсів, починаючи від звичайних новин і закінчуючи професійним ринком інформації. За допомогою даних засобів проводиться семантичний аналіз повідомлень, спрямований на виявлення в різних мережевих ЗМІ країні тематичної інформації, що характеризує їхню позицію з питань, що зачіпають безпеку або створює загрозу національним інтересам України;

громадські засоби масових комунікацій — це інформаційні бази даних, безпосередньо ЗМІ, віртуальні спільноти. Технічні можливості дозволяють забезпечити мережеву ідентифікацію будь-якого користувача за його мережевим зв'язком (контактам);

"засоби діалогу", які призначені для аналізу радикальних і контррадикальних повідомлень та ідей. При цьому проводиться аналіз в масштабі, близькому до реального, часу і ранжування за ступенем важливості повідомлень ЗМІ. Програмне забезпечення дозволяє щодня перевіряти безліч газет та відбирати повідомлення за ключовими словами, ранжувати позитивні і негативні висловлювання, що зачіпають інтереси сектора безпеки і оборони України;

засоби моделювання і прогнозу, які застосовують ігрове і альтернативне, різноманітне моделювання з метою прогнозування розвитку обстановки на основі отриманих даних, а також прогнозування можливих реакцій цільової аудиторії на цілеспрямований інформаційний вплив;

засоби тренування взаємодії використовуються для відпрацювання питань взаємодії як всередині структури, так і між складовими сектору безпеки і оборони України.

Також необхідно створити єдину базу, де збиратиметься аналітична інформація, отримана в результаті діяльності державних організаційних механізмів складових сектору безпеки і оборони України. Така база стане основою для створення єдиної автоматизованої системи ситуаційного аналізу та попередження, що дозволить істотно скоротити час на прийняття рішень і добитися значної інформаційної переваги.

ВИСНОВКИ З ПРОВЕДЕНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ЦЬОМУ НАПРЯМІ

На жаль, маємо визнати, що ситуація із науковим супроводом процесу розбудови стратегічних комунікацій в Україні складається неоднозначно. Безпекові виклики змушують дослідників активно шукати рішення в цій сфері в інтересах національної безпеки і оборони, однак єдиного підходу до зазначеної проблематики у сфері стратегічних комунікацій не існує. Нині можна стверджувати, що в сучасному світі інформаційний простір все більше розглядається як сфера ведення бойових дій, а стратегічні комунікації є основоположними елементами в системі інформаційного протистояння України. При цьому постійно зростає вплив громадської думки і суб'єктивного фактора керівництва на підготовку, планування, хід і результат військових операцій, а збиток, нанесений противнику на ідеологічному фронті, може істотно перевищити пряму вигоду, отриману в ході військових дій. Раціонально використовуючи інформаційні ресурси, можна управляти громадською думкою аж до зміни системи цінностей, саме тому, використання запропонованих шляхів вдосконалення державних механізмів стратегічних комунікацій у секторі безпеки і оборони України є необхідною умовою для досягнення перемоги в гібридній війні з країною-агресором.

Література:

1. Указ Президента України "Про Концепцію розвитку сектору безпеки і оборони України" від 04.03.2016 № 92/2016 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/documents/922016-19832>
2. NATO Strategic Communications Centre of Excellence in Riga, Latvia [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.stratcomcoe.org/history>
3. Дубов Д.В. Стратегічні комунікації: проблеми концептуалізації та практичної реалізації / Д.В. Дубов // Стратег. пріоритети. — 2016. — № 4 (41). — С. 9—23.
4. Романенко Є.О. Комунікативна політика держави: теоретико-методологічний аналіз: монографія / Є.О. Романенко. — К.: НАДУ, 2014. — 400 с.
5. Стратегічні комунікації: словник / Т.В. Попова, В.А. Ліпкан / За заг. ред. В.А. Ліпкана. — К.: ФОП О.С. Ліпкан, 2016. — 416 с.
6. Концепція стратегічних комунікацій Міністерства оборони України та Збройних Сил України: затв. наказом Міністерства оборони України від 22.11.17 № 612 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.mil.gov.ua/content/mou_orders/612_nm_2017.pdf
7. Даниленко С.І. Перспективи розвитку освітньої складової підготовки фахівців у сфері стратегічних комунікацій / С.І. Даниленко // Стратег. пріоритети. — 2016. — № 4 (41). — С. 80—89.
8. NATO Strategic Communications Centre of Excellence in Riga, Latvia [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.stratcomcoe.org/history>
9. Побудова системи державних стратегічних комунікацій України [Електронний ресурс]. — Режим доступу:

https://mip.gov.ua/files/documents/Stratcom_Report_2016_UKR_updated.pdf

10. Попова Т. До питання підготовки фахівців зі стратегічних комунікацій [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.radiosvoboda.org/a/28538557.html>

11. Указ Президента України "Про нову редакцію Воєнної доктрини України" від 24.09.2015 № 555/2015 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/555/2015>

12. National Strategic Communication: Back to the Future, 2013 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.dtic.mil/dtic/tr/fulltext/u2/a589282.pdf>

13. Communication Strategy 2017?20, [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://democracy.thurrock.gov.uk/documents/s11721/Communication%20Strategy%20201720.pdf>

References:

1. President of Ukraine (2016), Decree "About the Concept of Development of the Sector of Security and Defense of Ukraine", available at: <http://www.president.gov.ua/documents/922016-19832> (Accessed 10 Aug 2018).
 2. NATO (2018), "Strategic Communications Centre of Excellence in Riga, Latvia", available at: <https://www.stratcomcoe.org/history> (Accessed 10 Aug 2018).
 3. Dubov, D.V. (2016), "Strategic communications: problems of conceptualization and practical implementation", *Strateh. priorityty*, vol. 4 (41), pp. 9—23.
 4. Romanenko, Ye.O. (2014), *Komunikatyvna polityka derzhavy: teoretyko-metodolohichnyj analiz* [Communicative policy of the state: theoretical and methodological analysis], NADU, Kyiv, Ukraine.
 5. Popova, T.V. and Lipkan, V.A. (2016), *Stratehichni komunikatsii: slovnyk* [Strategic communications: dictionary], FOP O.S. Lipkan, Kyiv, Ukraine.
 6. Ministry of Defence of Ukraine (2017), "Concept of strategic communications of the Ministry of Defense of Ukraine and the Armed Forces of Ukraine", available at: http://www.mil.gov.ua/content/mou_orders/612_nm_2017.pdf (Accessed 10 Aug 2018).
 7. Danylenko, S.I. (2016), "Prospects for the development of the educational component of the training of specialists in the field of strategic communications", *Strateh. Priorityty*, vol. 4 (41), pp. 80—89.
 8. NATO (2018), "Strategic Communications Centre of Excellence in Riga, Latvia", available at: <https://www.stratcomcoe.org/history> (Accessed 10 Aug 2018).
 9. Ministry of Information Policy of Ukraine (2016), "Construction of the system of state strategic communications of Ukraine", available at: https://mip.gov.ua/files/documents/Stratcom_Report_2016_UKR_updated.pdf (Accessed 10 Aug 2018).
 10. Popova, T. (2017), "On the issue of training specialists in strategic communications", available at: <https://www.radiosvoboda.org/a/28538557.html> (Accessed 10 Aug 2018).
 11. President of Ukraine (2015), Decree "About the new edition of the Military Doctrine of Ukraine", available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/555/2015> (Accessed 20 July 2018).
 12. Hester, M. (2013), "National Strategic Communication: Back to the Future", available at: <http://www.dtic.mil/dtic/tr/fulltext/u2/a589282.pdf> (Accessed 10 Aug 2018).
 13. Hebb, Sh. (2017), "Communication Strategy 2017—20", available at: <https://democracy.thurrock.gov.uk/documents/s11721/Communication%20Strategy%20201720.pdf> (Accessed 10 Aug 2018).
- Стаття надійшла до редакції 16.08.2018 р.*